

13. Економічна енциклопедія [Текст]. У 3-х т. Т. 2. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.] – К. : Академія, 2001. – 848 с.

14. Черепіна, О. Дивергентно-конвергентні процеси у розвитку перехідних економік [Текст] / О. Черепіна // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 2 (32). – С. 27–35.

15. Яременко О. Інститути й економічна свобода господарювальних суб'єктів [Текст] / О. Яременко, О. Панкратова // Економічна теорія. – 2007. – № 3. – С. 56–71.

Отримано 15.03.2009. ХДУХТ, Харків.

© Д.Г. Кучерук, 2009.

УДК 334.012.4 + 336

В.І. Успенко, канд. техн. наук, проф. (ХДТУБА, Харків)

Д.В. Гунько, студ. (ХДТУБА, Харків)

ОРГАНІЗАЦІЯ МЕРЕЖЕВИХ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Аналізується можливість та доцільність створення фінансового кластера на території України. Надається особлива увага характеристиці фінансового кластера як складової інтеграційної політики України до Європейського Союзу. Розглядаються можливості та загрози, які можуть виникнути внаслідок кластеризації фінансових установ.

Анализируется возможность и целесообразность создания финансового кластера на территории Украины. Особенное внимание уделяется характеристике финансового кластера как составляющей интеграционной политики Украины в Европейский Союз. Рассматриваются возможности и угрозы, которые могут возникнуть впоследствии кластеризации финансовых учреждений.

The opportunity of creation the financial cluster in Ukraine is analyzed. The special attention is paid to the description of the financial cluster as the important component of the integral politics of Ukraine to the European Union. The abilities and threatenings that would arise afterwards the clustering of the financial organizations are considered.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Обґрунтування доцільності створення та функціонування таких прогресивних об'єднань як фінансові кластери в Україні є дуже актуальним та своєчасним особливо в тій ситуації, яка складається нині в Україні. Створення об'єднань такого типу повинно стати важливим кроком нашої країни на шляху європейської інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед теоретиків, які зробили суттєвий внесок у розвиток кластерних об'єднань можна виділити як зарубіжних, так і українських вчених: М. Портер, Т. Андерсен, К. Кетелс, Н.А. Мікула, Н.М. Внукова, П.Ю. Біленький та інші.

Мета та завдання статті полягають в обґрунтуванні доцільності створення фінансового кластера, як перспективного джерела фінансування загальнодержавних та міжнародних проектів, які сприятимуть розвитку усіх галузей економіки, а в перспективі – збільшення конкурентоспроможності регіонів країни як важливої складової більш продуктивної співпраці України з Європейським Союзом.

Вклад основного матеріалу дослідження. Одним з найважливіших напрямків розвитку сучасного суспільства є інтенсифікація способів, організації та технології виробництва, посилення економічного співробітництва, створення потужних наднаціональних господарюючих одиниць з потенціалом, який у багато разів перевищує потенціал окремих невеликих країн.

Вплив глобалізації та поширення інформаційно-комунікаційних технологій позначився на переміщенні внутрішніх господарських функцій корпорацій за її межі. Що стало можливим завдяки аутсорсингу, формуванню різноманітних видів партнерств, стратегічних альянсів, мереж та особливо кластерів.

На початку становлення незалежності у 90-х роках ХХ ст. Україна, розпочавши масштабні реформи, суттєво відчула на собі вплив процесів глобалізації та дуже гостру необхідність вибудувати якісно нові світогосподарські відносини з іншими країнами, у першу чергу щодо зовнішньої торгівлі та міжнародних трансакцій капіталу [1].

Вирішальний вплив на темпи розвитку національних економік в умовах глобалізації справляє застосування таких інтеграційних виробничих об'єднань, як партнерства, мережі, стратегічні альянси.

Але, як свідчить практика розвитку найбільш успішних фірм і процвітаючих економічних систем, найбільш ефективною формою економічного зростання є теорія кластерного механізму [2].

Якщо розглядати присутність у деякому місці фірм, постачальників та інститутів, то тільки це вже створює величезний потенціал для створення економічних вигід, але ще не може гарантувати його реалізацію.

Суспільство об'єднує кластери і тим самим вкладає свій внесок у процес створення цінності. Багато з конкурентних переваг кластерів потребують вільного потоку інформації, розвитку обмінів і здійснення угод, які можуть призвести до створення додаткової вартості, підгото-

вленості об'єднати програми і роботу у різноманітних організаціях, а також наявності великої мотивації для покращення [5].

Теорія кластерів фокусує свою увагу на тому, як впливає на конкурентоспроможність близьке розташування пов'язаних в економічних відносинах фірм і організацій у конкретній географічній області. Теорія взаємовідносин і конкуренція тісно пов'язані у теорії кластерів.

Кластер – форма мережі, яка створюється в межах певного географічного простору, в якому за рахунок близького місцезнаходження фірм і організацій забезпечується наявність певних споріднених форм, а також підвищується частота і сила взаємодії [5].

Ефективне функціонування кластерів виводить їх за межі ієрархічних мереж і перетворює на так звані «решітки» багаточисельних взаємозв'язків між індивідами, фірмами і організаціями, які можуть перекриватися і рухатися. Взаємозв'язки такого типу, як правило, існують на посліпшній основі, поступово зміцнюються, а також можуть охоплювати і схожі галузі. Вивчення функціонування теорії мережі може суттєво допомогти у розумінні механізму роботи кластерів, а саме того, як кластери можуть ставати більш продуктивними. У виявленні найбільш прийнятної форми мережі допомагає саме теорія кластерів. Взаємовідносини і довіра, які виникають у картелях, наприклад, підривають економічну вигоду, в той же час, як вони, сприяючи відкритому обміну інформацією між замовниками і постачальниками, її збільшують.

Таким чином, теорія кластерів допомагає прояснити започаткування мережевої структури, сутність діяльності в такій мережі, а також зв'язки між характеристиками мережі і результатами її функціонування.

Доцільність створення фінансового кластера можна розглядати з позиції логіки створення цінності, а саме: ланцюжок створення цінності, майстерня створення цінності, мережа створення цінності. У таблиці наведена характеристика кожної з логіки створення цінності.

Проаналізувавши дані таблиці, можна зробити висновок, що у фірми немає першочергової схильності до однієї з трьох описаних логік створення цінності. Фірми роблять вибір на користь однієї або декількох логік. Вдалим прикладом даної ситуації може бути банк, адже банки можуть бути представниками кожної з трьох логік створення цінності.

Банк може бути ланцюжком створення цінності, коли він перетворює ресурси, які використовує, на продукт. При цьому основна увага приділяється ефективності, яка в цьому випадку виражається у мінімізації трансакційних витрат. З іншого боку, банк може бути також

Таблиця – Логіки створення цінності та їх пояснення

	Ланцюжок створення цінності	Майстерня створення цінності	Майстерня створення
Завдання бізнесу	Трансформація вихідних продуктів в кінцеві	Вирішення проблем клієнтів, мобілізація ресурсів і діяльності для вирішення виняткових проблем клієнтів	Встановлення зв'язків між клієнтами, сприяння прямим і непрямым обмінам між клієнтами. Які розділені у часі або просторі
Результат	Зниження витрат клієнта або поліпшення результату, якого клієнт може здобути завдяки використанню даного товару	Процес створення цінності організований з розрахунком на виняткові ситуації	Відносна цінність послуги залежить від того, хто нею користується
Логіка створення	У фірми процес створення цінності розбивається на окремі операції, сума витрат за якими визначає порівняльну позицію фірми за витратами і відповідну диференціацію	Потік робіт є нелінійним, а ітеративним між операціями, що призводить до високого ступеня як послідовної, так і зворотної взаємозалежності між видами діяльності	Паралельний та багаторівневий набір операцій використовується для ефективно організації сфери взаємодії великої кількості клієнтів з довільним набором потреб
Приклади галузей	Виробничі підприємства і підприємства роздрібно торгівлі	Фірми, які надають професійні послуги (консультації з управління, юристи) .	Авіалінії, кур'єрська пошта, страхування, банки, оператори зв'язку

майстерню створення, якщо позиціонує себе, як постачальник фінансових послуг або фінансового радника, який одночасно має можливість надавати грошові кошти. Банк визначає проблеми клієнта, працює з ними і обирає шляхи вирішення проблеми разом із клієнтом, а

також допомагає їх реалізувати. У даному випадку головною метою може стати економія від сумісництва [8].

Нарешті, банк може виключно виконувати функцію своєрідного каналу між людьми, в яких немає грошей, та в яких вони є. У цьому випадку роль банку зводиться до організації трансакційних операцій між ними, тобто виступає фінансовим посередником [8].

Поняття «кластер» можна охарактеризувати як зосередження найбільш ефективних і взаємозалежних видів економічної діяльності, іншими словами, сукупність взаємозалежних груп успішно конкуруючих фірм, які є спроможними забезпечити конкурентні позиції на галузевому, національному та світовому ринках.

Якщо ж банк може поєднувати в собі всі три логіки створення цінності, то об'єднання у фінансовий кластер може ще більшою мірою посилити ефект створення як економічних, фінансових, так і соціальних цінностей.

Постає питання про доцільність створення транскордонних фінансових кластерів в Україні. Як відомо, одним з найважливіших стратегічних завдань на найближчі декілька років для нашої країни є вступ до Європейського Союзу.

Згідно з Наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 16 березня 2005 року №62 затверджено методику визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм [3].

Можна сміливо стверджувати, у результаті створення фінансового кластера на території України більшість складових інтерграційної програми будуть реалізовані. Зокрема, створення законодавчих актів, норм, правил та договорів, які будуть регулювати діяльність об'єднання, тобто наближення правової бази України до європейських стандартів. Створення передумов для проведення структурних реформ у політичній, економічній та соціальній сферах за для досягнення Україною Копенгагських критеріїв – підвищення рівня макроекономічної стабільності країни, створення сприятливих умов для ведення підприємницької діяльності, підвищення кваліфікаційного рівня робочої сили, зменшення вартості фінансових послуг [3]. Усе це може бути досягнуто у результаті створення фінансового кластера.

На підставі досвіду діяльності та функціонування кластерних структур в Європі та на території України, був проведений SWOT-аналіз створення фінансового кластера (рис. 1).

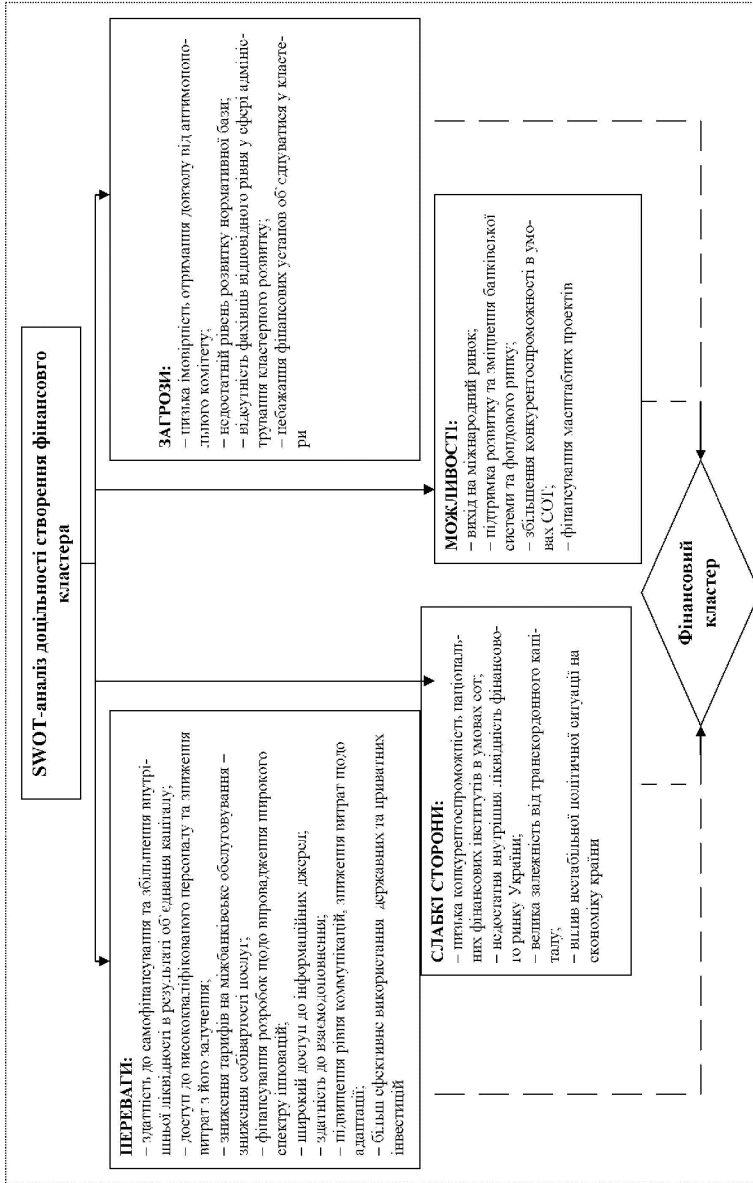

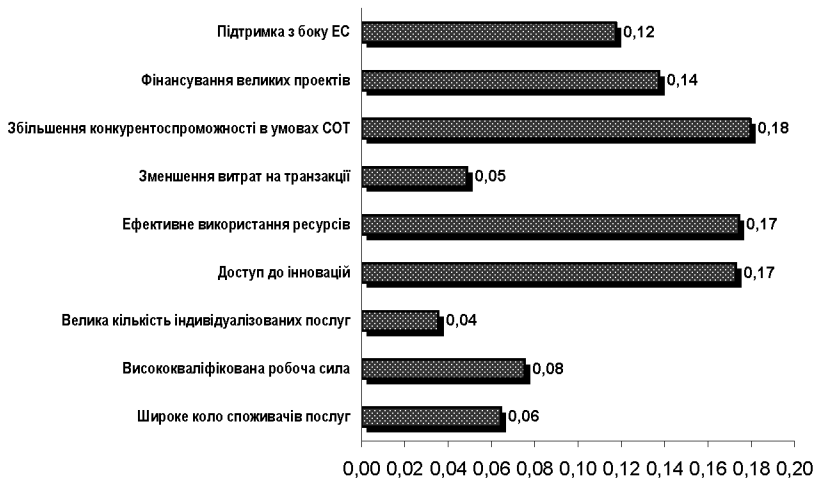
Рисунок 1 – SWOT-аналіз створення фінансового кластера в Україні

Тож за результатами проведеного аналізу можна стверджувати, що створення фінансового кластеру на території України є доцільним, про що свідчить наявність великої кількості переваг та можливостей, які будуть мати місце. Створення такої структури може вивести на якісно новий рівень відносини України та Європейського Союзу.

Для підтвердження доцільності створення фінансового кластера в Україні був проведений аналіз можливостей та загроз, які можуть стати результатом такого об'єднання. Цей аналіз був реалізований за допомогою такого методу системного аналізу, як аналіз ієрархії.

На рис. 2 наведена діаграма векторів пріоритетів за критерієм „Можливості”:

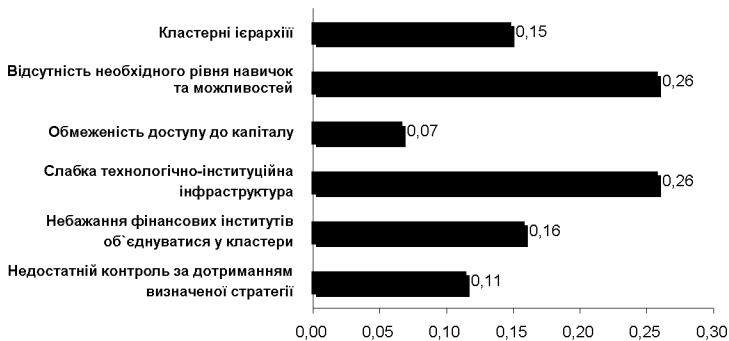
Рисунок 2 – Вектори пріоритетів за критерієм «Можливості»

Як видно із рис. 2, найбільш впливовим критерієм є збільшення конкурентоспроможності фінансових установ, але на рівні з ним також знаходяться такі критерії, як ефективне використання фінансових ресурсів, а також доступ до інновацій. Суттєвий вплив має також фінансування великих проєктів.

Індекс узгодженості при визначенні векторів складає 0,87, тобто матрицю порівнянь можна вважати узгодженою.

На рис. 3 зображено діаграму векторів пріоритетів за критерієм «Загрози».

Рисунок 3 – Вектори пріоритетів за критерієм «Загрози»

Як видно із рис. 3, найбільшу загрозу для створення і функціонування фінансового кластеру становить відсутність необхідного рівня навичок і можливостей, а також слабка технологічно-інституційна інфраструктура.

Індекс узгодженості при визначенні векторів складає 0,75, тобто матрицю порівнянь можна вважати узгодженою.

З проведеного аналізу можна зробити висновок, що існує велика кількість можливостей, які можуть проявитися в результаті об'єднання фінансових установ у кластер. Також існує певна кількість загроз, які можуть виникнути на шляху такого об'єднання.

Висновки. Результатом проведеного аналізу є те, що можливості в значно більшій мірі проявлять себе в результаті створення кластерного об'єднання, ніж загрози, а це, в свою чергу, може вивести як регіони, так і країну в цілому на якісно новий рівень конкурентоспроможності, а також відкрити нові перспективи на шляху вступу України до Європейського Союзу.

Якщо об'єднати фінансові установи у кластер, то можна стверджувати, що вже на початкових етапах створення можна очікувати позитивного економічного та соціального ефекту.

Створення і розвиток бізнес-мереж (кластерів) відповідає завданням прийнятої Постанови Кабінету Міністрів України № 1819 від 27 грудня 2006 року, яка затвердила Державну програму розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010 роки.

Отже, в результаті створення фінансового кластеру буде досягнуто підвищення конкурентоспроможності економіки країни, її загального рівня розвитку серед інших країн Європи, що наблизить Україн-

ну до вступу в ЄС і цим допоможе вирішити одне з стратегічних завдань країни.

Список літератури

1. Беленький, П. Ю. Зовнішньоекономічна діяльність регіонів [Текст] / П. Ю. Беленький, Н. А. Мікула // Регіональна політика: методологія, методи, практика : монографія / Колектив автор. ; за ред. М.І. Долішнього. – Львів, 2001. – С. 658.

2. Внукова, Н. М. Фінансові послуги в кластерних ініціативах транскордонного співробітництва [Текст] / Н. М. Внукова // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні : III Міжнар. наук.-практ. конф. : [матеріали]. – К. : КНТЕУ, 2007. – С. 54–56.

3. Методика визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм : Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 16 березня 2005 року N 62 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <<http://zakon.rada.gov.ua>>.

4. Мікула, Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво : [Текст] : монографія. – Львів : ІРД НАН України, 2004. – 395 с.

5. Портер, М. Конкуренция [Текст] / М. Портер ; пер. с англ. – М. : Вільямс, 2001. – 495 с.

6. Посібник з кластерного розвитку [Текст]. – К. : Консорціум GFA, 2006. – 38 с.

7. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року [Текст] : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лип. 2006 р. № 1001 // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 30. – С. 21–32.

8. Руус, Е. Интеллектуальный капитал: практика управления [Текст] / Е. Руус, С. Пайк, Л. Фернстрем ; пер. с англ. – СПб : Высшая школа менеджмента, 2008. – 436 с.

Отримано 15.03.2009. ХДУХТ, Харків.

© В.І. Успенко, Д.В. Гунько, 2009.

УДК 339.14

Ю.Ю. Юрченко, канд. екон. наук, доц. (*ДонНУЕТ, Донецьк*)

АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ ДЕФІНІЦІЙ СИСТЕМИ ТОВАРОРУХУ

Розглядається товарорух як цілісна система і одночасно як процес, уточнюється понятійний апарат категорії товароруху. Приводяться властивості і ознаки товароруху як системи. Показано народногосподарське значення визначення товароруху як системи.

Рассматривается товародвижение как целостная система и одновременно как процесс, уточняется понятийный аппарат категории товародвижения. Приводятся свойства и признаки товародвижения как системы.